

for barn som leser for oppjaget

og

gjør mange avkodningsfeil

Veilederversjon 1.5

Nivåbeskrivelse

En gruppe elever leser fort og oppjaget, og gjør for mange avkodingsfeil. Det egentlige problemet er ikke at de leser fort, men at de leser fortere enn de har ferdighet til. Deres avkodingsstil kan beskrives som kognitiv impulsiv og noen ganger kognitivt hyperaktiv. En del av disse barna har da også ADHD, og det er betydelig komorbiditet (overlapp) mellom ADHD og lese- og skrivevansker.

Uansett årsak – disse barna trekker slutninger om hvilket ord som står der for raskt, impulsivt og prematurt. De gjetter seg til det talte ordet uten å benytte alle tilgjengelige ortografiske og fonologiske informasjonen (cues) i skriftbildet. Både leksikalsk aksess og etter hvert ortografiske representasjoner blir med andre ord basert på partielle cues.

Langtidsrisikoen ved en avkodingsstil basert på gjetning og partielle cues er at eleven ikke lærer og lagrer mange nok detaljerte og fullstendige ortografiske representasjoner. Et resultat er for unøyaktig lesing. Et annet er ofte store og varige vansker med å stave - særlig ikke-lydrette ord. Dette er en viktig grunn til at stavevansker er enormt overrepresentert hos barn med ADHD.

Mål

Til forskjell fra andre grupper som bruker Tempolex bedre lesing er ikke målet å øke denne gruppens *lesehastighet*. Målet er å øke *avkodingsnøyaktigheten*. For å nærme seg dette målet er det først nødvendig å få disse elevene til å sette ned tempoet og vektlegge å lese *riktig*.

Forskningen viser at repetert lesing bedrer lesenøyaktighet mest, leseflyt litt mindre og leseforståelse minst (Meyer & Felton, 1999). Repetert lesing er med andre ord egnet også for denne gruppen. Med noen små modifikasjoner i gjennomføringen kan Tempolex bedre lesing brukes.

Tiltak

En Lærer forsøker først å hjelpe eleven til å senke tempoet, bli mer forsiktig og avkode flere ord riktig. Tiltak kan være forskjellige kombinasjoner av følgende:

- i. Avtal med barnet og vektlegg at barnet anstrenger seg for å avkode ord riktig ved *første forsøk*. Unngå å støtte opp under en kognitiv stil hvor eleven impulsivt gjetter, venter på lærers «fasit» og dernest korrigerer seg selv.
- ii. Bruk et tegnbotssystem for å hjelpe eleven til å bli mer forsiktig og lese langsommere og riktigere. Enkleste måte er å gi eleven et sett tegn (fargerike brikker, en sum på en kuleramme eller lignende) *før* han begynner å lese. Trekk ham så et tegn for hver gang han gjør en impulsiv lesefeil. Antallet han har igjen etter hver leseøkt kan brukes til å kjøpe seg en belønning (tid i en favorittaktivitet, poenger til en mer langsiktig belønning etc.).

Avtalen skal gjøres *med* eleven, og lærer minner ham alltid på å lese **R**olig og **R**iktig *før* hver leseøkt starter.

iii. Bruk andre former for mildt aversive konsekvenser for å lese for fort og for mye feil. Først gjøres avtalen om å lese **R**olig og **R**iktig som ovenfor. Ved hver skjødesløse og impulsive lesefeil, er avtalen at eleven straks må gjenlese ordet riktig. Til dette skal han bruke langsom lydèring. Dette gjelder også ikke-lydrette ord.

En annen mildt ubehagelig konsekvens som gjør det ulønnsomt å lese for fort og overflatidsk er å stoppe barnet etter en gjettepregert feil. Forhåndsavtalen er at dette fører til at eleven må studere ordet grundig, lydère det langsomt, dekke det til og til slutt skrive det riktig etter hukommelsen. – Denne arbeidsmåten øker forrådet av fullstendige og nøyaktige ortografiske representasjoner – noe som fremmer både sikrere avkoding og bedre staving.

iv. Hjelp eleven til å få kontroll over sitt tempo ved bruk av kognitiv atferdsmodifikasjon. En måte å gjøre det på er å snakke med eleven om viktigheten av å kunne selvregulere sitt tempo og spesielt **R**oe ned for å få flere **R**iktige. Sammen lager så elev og lærer et rødt stopp- eller varselstrekantskilt med **RR** under. De lager så en selvinstruks som hører til og gjentas *før* han starter en krevende aktivitet – her lesing: «Jeg må **R**oe meg og lese **R**iktig!» Denne arbeidsmåten kan med fordel kombineres med i, ii og iii foran.

v. Uansett hvilke tiltak som velges *skal* de kombineres med mye spesifikk ros når eleven tar det med ro og leser riktig. Eksempler kan være:

- «Så flott! Du leser så rolig og riktig.»
- «Nå leste du dette rolig. Så ble det riktig også. Kjempebra!»
- «Flott ro. Du leste mer riktig enn før. Det går fremover med **R**olig og **R**iktig!»

vi. Som egnet lesestoff til øvelsene ovenfor velges tekster eller lister i Tempolex bedre lesing der lærer vurderer at eleven kan lese minst 95% riktige når han/hun konsentrerer seg og gjør sitt beste for å få det riktig.

vii. Etter hvert gjør lærer en avtale med eleven om at han først leser en ordliste eller tekst uten feil to ganger. Dernest økes tempoet gradvis på senere gjenlesinger til normal flyt.

viii. Øvelsene K-5, K-6 og K-8 i boken «Å bedre barns leseflyt» kan også anvendes for å øke årvåkenhet og nøyaktighet hos barn som leser for fort og unøyaktig (Klinkenberg, 2005).

Referanser

En Klinkenberg, J.E. (2005) Å bedre barns leseflyt. 27 Varianter av repetert lesing. H Aschehoug & Co (W. Nygaard) Oslo. Norge.

Meyer, M.S. & Felton, F.H. (1999) Repeated reading to enhance fluency: Old approaches and new directions. *Annals of Dyslexia*. 49. 283-306.